

AgEcon SEARCH

RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

Др Душица Карих

Радоје Зечевић

Миодраг Паспаљ

АЛФА Универзитет, Факултет за трговину и банкарство, Београд

ПРАВНО – ЕКОНОМСКА ПРИПРЕМЉЕНОСТ ЗЕМАЉА ЈУГОИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ У ПРОЦЕСУ ИНТЕГРИСАЊА У ЕВРОПСКУ УНИЈУ

Апстракт

У данашњим оквирима Европска унија чини грандиозан пројекат јединства заснован на учешћу 27 врло хетерогених земаља и бројем од нешто преко 490 милиона становника у свим земаљама чланицама. Ако овим статистичким подацима додамо још један број земаља које се налазе пред њеним вратима, онда имамо у виду да се њен утицај и њена структура протежу на цели географски појам Европе и све њене демографске, економске и политичке потенцијале. За земље потенцијалне кандидате важе слични услови који су важили за остале источноевропске земље на њиховом путу до ступања у пуноправно чланство ЕУ, осим што ће због неких конкретних услова улазак ових земаља бити тежи и спорији. Припремљеност сваке земље ће се процењивати појединачно.

Кључне речи: *земље кандидати, ЕУ, економска припремљеност земаља, ступање у чланство интеграција*

Увод

Након завршетка другог светског рата, на рушевинама ратом уништене Европе, јавила се идеја политичког и економског повезивања тзв. “европских демократија”. То је била једна од основних инспирација за стварање Европске уније. Европска унија је регионална европска организација држава у којој земље чланице (европске државе) остварују своје интересе кроз више облика сарадње. Основни облик сарадње представља сарадња у области вођења спољне и безбедоносне политике, правосуђа и унутрашњих послова. Ове политике се воде на начин да земље чланице потврђују свој идентитет на међународном плану, а истовремено успостављају економску и монетарну унију. Оне стварају јединствен економски простор без унутрашњих граница и јачају привредну и друштвену кохезију између себе. Земље ЕУ заједнички и јединствено уређују питања из области правосуђа и унутрашњих послова путем закључивања мултилатералних, уместо билатералних уговора, затим јединственим решавањем питања преласка граница у ЕУ, питања из области решавања визног режима, питања у вези имиграције, азила. Итд. Европска унија представља најмоћнију регионалну интеграцију која тренутно постоји у свету. Правна основа Европске уније јесу уговори између земаља чланица. Ови уговори су доношени годинама уназад, како се развијала ова економска и монетарна интеграција.

Почетак стварања ове организације представља потписивање Уговора из Париза 1951. год., а затим Римског Уговора 1957. год. На крају, 1992. године потписује се Уговор у Мастрихту. У географском смислу Европска унија чини 7,3 % укупног становништва лоцираног на 3 % земљине површине. Исто тако,

у економском смислу Европа чини врло снажан институционални потенцијал са високим степеном учешћа у бруто- друштвеном производу на глобалном плану (трећина светског економског оутпут-а), као и у области спољно трговинских односа. Тако Европска унија остварује једну од доминантних улога у глобалном економском простору. Као посебан феномен ЕУ се схвата и као пара-државна творевина јер има све елементе једне државе: територију (чине је територије држава чланица), становништво (појам грађанства ЕУ), организацију власти и сопствени правни оквир (јурисдикцију).

Потребни критеријуми припремљености земаља које претендују ступању у чланство Европске Уније

ЕУ има све елементе међународне организације: створена је међународним уговором, има државе чланице тог уговора, своја тела, област регулисања права и обавеза (предмет уговора) и посебан статус (субјективитет) у међународном праву, иако Унија својство правног лица “позајмљује” од Европских заједница. Унија има сопствену процену припремљености земаља које претендују ступању у чланство и на тој основи води политику придруживања према појединим земљама. Према ранг листи Уније, од земаља региона, најближа чланству је Хрватска, која приступа 2013. године.

Истраживачи института Остеуропа из Минхена су на основу модификованих критеријума из Копенхагена проценили припремљеност земаља југоисточне Европе. Аутори истраживања су се углавном ослонили на економске аспекте припремљености поменутих земаља. Поред економских, постоје и неекономски критеријуми као што су: владавина права, људска права, мањинска права, развој демократије, регионална сарадња и тд.

Процена припремљености за чланство земаља западног Балкана заснована је на дванаест критеријума.¹ То су:

1. Макроекономска стабилност,
2. Либерализација цена и трговине,
3. Лак улазак на тржиште и излазак из њега,
4. Приватизација и регулација предузећа
5. Уређивање финансијског сектора,
6. Консензус о природној политици,
7. Људски капитал, улагање и инфраструктура,
8. Трговинска интеграција са ЕУ,
9. Адекватна политика за заштиту конкуренције,
10. Политика развоја малих и средњих предузећа,
11. Државна управа, корупција и правна сигурност,
12. Сиромаштво и друштвена кохезија.

¹ Vincentz, V.& Knogler M. Balkanlander und oklomishe EU – Beitrittskriterien, Sudosteuropa Mitteilungen, 2004.

Табела 1. Испуњеност модификованих Копенхагенских критеријума од стране земаља југоисточне Европе

Критеријуми	Албанија	БиХ	Македонија	СЦГ	Хрватска
1.	Д	Д	Д	Д	А
2.	А	А	А	А	А
3.	Д	Д	Д	Д	Д
4.	Д	Д	Д	Д	Ц
5.	Д	Д	Ц	Д	А
6.	Д	Д	Д	Д	А
7.	Д	Д	Д	Д	Ц
8.	Д	Д	Д	Д	Ц
9.	Д	Д	Д	Д	Ц
10.	А	А	А	А	А
11.	Д	Д	Д	Д	Д
12.	Д	Д	Д	Д	Ц

Извор: Vincenz, V.& Knogler M. *Balkanlander und oklomishe EU – Beitrittskriterien, Sudosteuroпа Mitteilungen*, 2004, str. 12.

Легенда: Слова испуњавају степен критеријума: **А** – испуњен; **Б** – још није испуњен на одговарајући начин; **Ц** – још није испуњен; **Д** – није испуњен

Кад се саберу оцене за степен испуњености критеријума, добија се резултат који је приказан у следећој табели .

Табела 2. Испуњеност модификованих Копенхагенских критеријума од стране земаља југоисточне Европе

Земља	А	Б	Ц	Д
Хрватска	5	0	5	2
Македонија	2	0	1	9
СЦГ	2	0	0	10
Албанија	2	0	0	10
БиХ	2	0	0	10
Укупно	13	0	6	41

Извор: Vincenz, V.& Knogler M. *Balkanlander und oklomishe EU – Beitrittskriterien, Sudosteuroпа Mitteilungen*, 2004, str. 12.

Критеријуми за мерење економских слобода

Према неким другим проценама економских својстава земаља југоисточне Европе слика може бити доста различита у односу на претходно истраживање. Наравно “ Копенхагеншки критеријуми“ се разликују од критеријума за мерење економских слобода. У табели која следи су приказани резултати које је спровела Херитаге Фоундатион за 2010. годину. Истраживањем (укупно 157 земаља) нису обухваћене Демократска Република Конго, Исламска Република Иран, Република Судан, Република Србија и Република Црна Гора.

Ниво економских слобода се мери на скали од 0 – 100, где нула означава да нема економских слобода, а 100 да су оне потпуне.

Табела 3. Ниво економских слобода

Св. ранг	Евр. ранг	Земља	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
66	30	Албанија	61,4	56,1	63,2	91,5	77,7	80,7	60,0	70,0	30,0	24,0	60,6
71	32	Македонија	60,8	60,9	73,4	90,0	67,8	91,1	50,0	60,0	30,0	27,0	58,1
109	37	Хрватска	55,3	53,8	77,8	79,9	36,5	79,3	50,0	60,0	30,0	34,0	52,0
115	38	БиХ	54,7	53,8	70,2	90,0	45,6	81,1	50,0	60,0	10,0	29,0	57,3
/	/	Св. просек	60,6	62,8	64,0	82,8	70,2	75,1	49,6	52,0	45,6	41,2	62,3

Извор: Index of Economic Freedom, The Heritage Foundation, Washington

Десет економских слобода:

1. **Business freedom – Слобода пословања** је слобода стварања, вођења и затварања неког предузећа брзо и лако. Тегобна, сувишна и регулаторна правила су најжешће баријере пословној слободи.
2. **Trade freedom – Слобода трговања** је сложена мера одсуства царинских и нецаринских баријера које ометају увоз и извоз роба и услуга.
3. **Monetary freedom – Монетарна слобода** је комбинација мере стабилности цена са проценом контроле цена. Стабилност цена без микроекономске интервенције је идеално стање за слободно тржиште.
4. **Freedom from government – Слобода од владе** одређује се као искључивање свих владиних трошкова- укључујући и предузећа у власништву државе.
5. **Fiscal freedom – Фискална слобода** је једна од владиних мера којом се терети доходак. Она у себи садржи и пореску обавезу у смислу највише пореске стопе на доходак и свеукупни износ пореског прихода као дела БДП-а.
6. **Property rights – Својинска права** је процена способности појединаца да акумулирају приватну имовину, коју закон штити, а држава подржава.
7. **Investment freedom – Слобода инвестирања** је процена слободног протока капитала, нарочито иностраног.
8. **Financial freedom – Финансијска слобода** је мера банкарске сигурности, као и независности од владине контроле.
9. **Freedom from corruption – Слобода од корупције** заснива се на квантитативним подацима којима се процењује перцепција корупције у пословном окружењу, укључујући и нивое судске, правосудне и административне корупције.
10. **Labour freedom – Слобода рада** је сложена мера способности радника и бизниса да ступају у интеракцију без рестрикција од стране државе.

Карактеристике спољнотрговинске робне размене региона југоисточне Европе

Једна од битних ствари на које ЕУ обраћа пажњу приликом пријема нових чланица је и степен трговинске интегрисаности земаља потенцијалних чланица са Унијом. У том погледу земље југоисточне Европе стоје релативно добро. Оне обављају већину спољнотрговинске размене управо са Унијом, што је позитивно, али имају велики трговински дефицит и лошу структуру извоза, што је негативно. Да би се оценио значај трговине земаља југоисточне Европе, важно је утврдити њихову економску моћ, као и вредност и циљна тржишта њихове трговине. Стварни домети постигнути у источној Европи и другим земљама у транзицији показали су да је спољна трговина изузетно значајна у процесу транзиције и да је већина успешних земаља у транзицији имала одличне резултате у спољној трговини, нарочито у извозу.

Садашњи мали удео земаља југоисточне Европе у светском извозу и увозу (Табела 4), само је један од показатеља економске реалности у овом региону. Најновији трендови у светској трговини западно-балканских земаља потврђују наведено.

Табела 4. Робни извоз, увоз земаља југоисточне Европе у периоду 2005 – 2010

Извоз (у милионима евра)

Земља	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Албанија	528	631	786	921	780	1252
БиХ	1918	2729	3029	3413	2817	3629
Хрватска	7044	8260	9017	9599	7510	8902
БЈР Македонија	1639	1911	2448	2714	1930	2426
Црна Гора	369	441	455	416	277	330
Србија	3751	5308	6660	7638	6172	7632
Укупно	15249	19280	22395	24701	19486	24171

Увоз (у милионима евра)

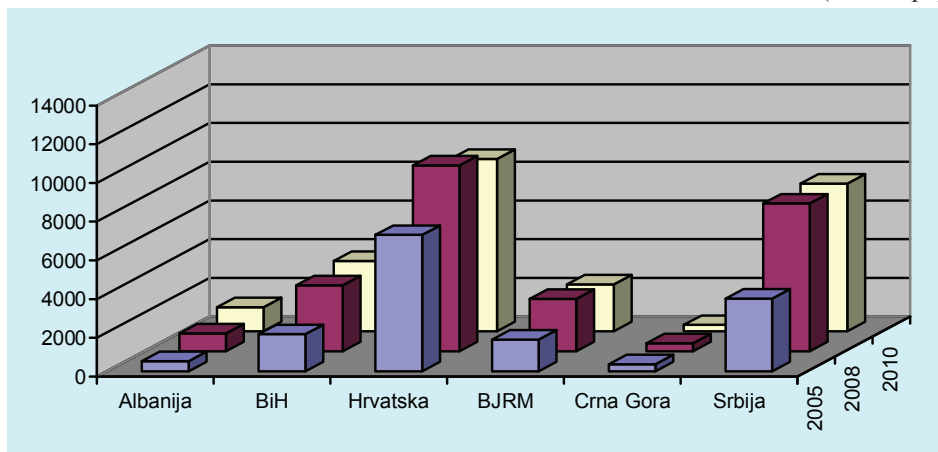
Земља	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Албанија	2099	2433	3064	3568	3261	3616
БиХ	5664	6017	7091	8284	6291	6965
Хрватска	14903	17117	18843	20883	15203	15127
БЈР Македонија	2592	2995	3814	4681	3472	4333
Црна Гора	1043	1457	2073	2530	1654	1654
Србија	8400	10485	13535	16478	11505	12622
Укупно	34701	40504	48420	56424	41386	44317

Извор: *Transition Report Update 2010*, European Bank for Reconstruction and Development

На основу табеле урађен је графички приказ робног извоза и увоза земаља југоисточне Европе (Графикон 1 и 2)

Графикон 1. Робни извоз земаља западног Балкана 2005-2010

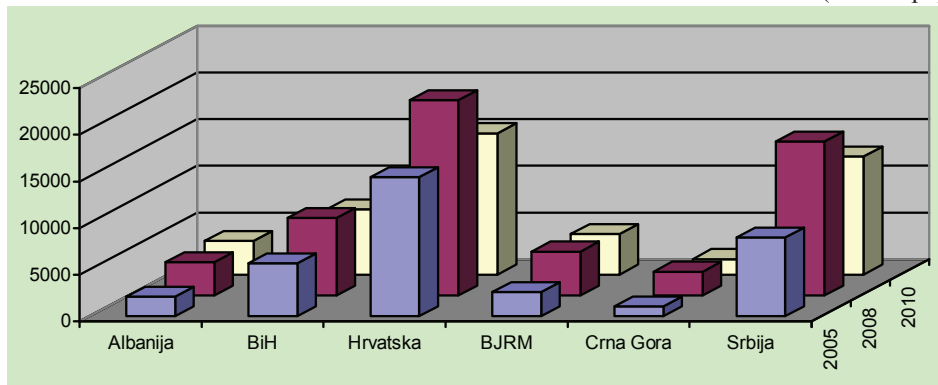
(мил. евра)

Извор: *Transition Report Update 2010*, European Bank for Reconstruction and Development

Графикон 2. Робни увоз земаља западног Балкана 2005-2010

(мил. евра)

Извор: *Transition Report Update 2010*, European Bank for Reconstruction and Development

Закључак

Регионална интеграција земаља југоисточне Европе важна је из више разлога, не само економских. Чињеница је да већина земаља које су обухваћене Процесом стабилизације и придруживања неће ускоро постати пуноправне чланице Европске уније. Због тога повезивање њихових привреда може позитивно да утиче на убрзани економски развој. Либерализација трговине и стварање. Велики јаз у размени са светом није само крупна невоља српске економије, већ пратећа појава и у другим транзиционим земљама због структурне неприлагођености њихових привреда. Мађарска, Пољска, Словенија и Чешка су у разумном року и релативно успешно прошле процес транзиције и успеле да ојачају привреду и повећају извоз и пошло им је за руком да на средњи рок, успоставе спољнотрговинску равнотежу.

Свим земљама у региону југоисточне Европе Европска унија је главни извозни и увозни партнер. Богато тржиште Европске уније има велику моћ асорпције за робу и услуге из земаља југоисточне Европе, а са друге стране Европска унија је велики произвођач робе и услуга које су нарочито потребне земљама југоисточне Европе (технологија, know-how), и традиционално је највећи њихов добављач. Процеси регионалне интеграције су важни и за привлачење директних страних инвестиција. Треба имати у виду да је регионална сарадња земаља југоисточне Европе један од формалних услова за унапређење односа ових земаља са Европском унијом, и да иницијативе у овој области могу убрзати процес приближавања њој.

Литература

1. Антевски М, (2008), Регионална економска интеграција у Европи, Београд.
2. Беренд, И.Т., (2009), *“Економска историја Европе у XX веку”*, Архипелаг, Београд.
3. Baldwin Richard, (2008), *“Мултилатералисизм регионализам: The WTO’s next chalange,”* Baldwin, R., Wyplosz., (2004), *“The Economics of European integration”*, The McGraw-Hill, New York.
4. Дашић, Д., Карић, Д., (2009), *Међународна економија са основама дипломатије*, Делта пресс, Београд.
5. European Central Bank, (2011), *I recent developments in financial integration in euro area.*
6. Гоган, П. А. (2004), *Интеграције, аквизиције и реструктурирање корпорација*, Прометеј, Нови Сад, стр. 24
7. John McCormick, (2010), *Razumeti EU*, Mate, Zagreb.
8. Мишчевић, Т., (2005), *“Придруживање Европској унији“*, Институт за економска и социјална истраживања, Београд.
9. Мирослав Прокопијевић, (2007), *Европска Монетарна Унија*, Грађевинска књига д.о.о., Београд.
10. Печулић, М., (2000), *Глобализација - два лика света*, Савремена администрација, Београд, стр.126
11. Richard Baldwin, Charles Wyplosz,(2009), *Економија европских интеграција*, Дата статус, Београд.
12. Савић Б, (2010)., *Мултиратерални трговински систем и регионалне економске интеграције*, Београд.
13. Тхео Хиртис, (2010), *Економика Европске Уније*, Институт за економику и финансије, Београд.
14. Vincenz, V.& Knogler M. (2004), *Balkanlander und oklomishe EU – Beitrittskriterien*, Sudosteuroopa Mitteilungen, str. 12.